

Nevzat Onaran: 6-7 Eylül: Devletin 'kontr' planı

Posted on 08/09/2019

6-7 Eylül saldırısının temel hedefi, TC vatandaşı Hıristiyan ve Musevilerin, demografik ve ekonomik yapıdan tasfiyesiydi. 'Can ve mal güvenliği'nin imhasıyla hedeflenen gerçekleştirildi. İstanbul'un binlerce yıllık emeği-kültürü berhava edilerek, Türk-Sünni İslam İstanbul var edildi!

Anadolu, 1914-1923 döneminde Hıristiyanlardan temizlendi, İslamlaştırıldı. Aynı yıllarda Hıristiyanların temizlendiği Trakya'da kalan Yahudiler ise 1934'teki harekâtla kovalandı ve ardı geldi. Benzer temizliğin İstanbul'da 6-7 Eylül 1955'te başlayan yağma ve imha harekâtı, 1964'te Rumların kovalanmasıyla devam etti. Lozan Antlaşması'nda (madde 14) özel statüsü olan İmroz (Gökçeada) ve Tenedos (Bozcaada) da harekât kapsamına alındı. Bugün itibariyle İstanbul Rumlardan temizlendi ve diğer gayri İslam milletlerden temizlenmesine az kaldı. 1955 nüfus sayımına göre İstanbul nüfusunda Hıristiyan ve Musevi'nin yüzde 12'ye yaklaşan (1) payı, bugün tahminen yüzde 1 bile değildir. Oysa bu oran, 1927'deki sayımda yüzde 31,1'di (2). Ve 'temizliğin' sonunda Türk-İslamcıların diline pelesenk ettiği 'yüzde 99'u İslam' türetildi.

6-7 Eylül'ün üç aktörü vardı: Devlet yani hükümet ile militarist teşkilâtı kontrgerilla, basın ve sokaktaki güruhtur... Karikatürize ediyorum; hükümet ve ilgili teşkilatı planladı, basın pişirdi ve güruh da yedi yani saldırdı ve yağmaladı. Yine 6-7 Eylül yıldönümünde, Kıbrıs meselesi gerekçesiyle Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve bomba atılması, İstanbul Ekspres gazetesinin ikinci kez akşam baskısı yapması, Başvekil Adnan Menderes'in İstanbul'dan trenle ayrılması ve geri dönmesi hatırlanılacak ve anlatılacaktır. Bazı Rum ve Ermeniler de, sesini duyurabilirse, evlerinin ve dükkânlarının yağmalanırken nasıl can derdine

düştüklerini anlatmaya gayret edecektir! Hiç kuşkusuz hepsi önemlidir. Makalemde konunun farklı yönüne dikkat çekeceğim. Tezim şudur: Kıbrıs meselesi olmasaydı da İstanbul genelinde Hıristiyan nüfus ve özelinde Rumlar hedefti. Bu sonuca, 1910'lardan itibaren icra edilen Türk milliyetçiliği ekonomi politikasını analizle varıyorum.

Türk milliyetçiliğinin iki temel unsuru vardır: Milleten Türk ve dinen Sünni İslam'dır. Türk kadar, Sünni İslam da egemenlik unsurudur. Türk milliyetçiliğinin ekonomi politikası de, milleten Türk ve dinen Sünni İslam olmayanın demografik ve ekonomik yapıdan tasfiyesidir. Bunun için Sünni İslam'ın, Hıristiyan'a, Musevi'ye ve Alevi-Kızılbaş'a kıyasla mağduriyetinden bahsedilemez. Türk milliyetçiliğinin asırlık icraatı bunun izahıdır. 1914'te gavur İzmir'in Türkleştirilmesi, 1915'te Ermeni soykırımı, 1925'te Kürtleri asimilasyonun ve imhasının özel programı Şark Islahat [İmha] Planı gereği askeri harekâtlar, 1934'te Trakya'da Yahudilerin kovalanması, 1938 Dersim kırımı ve 1942 Varlık Vergisi vurgunu Türk milliyetçiliğine karakterini veren temel faaliyetidir. Bunların her biri Türk nüfus mühendisliği icrası olup, Türk devletinin ekonomi politikası bu temelde belirlendi ve bugün de hiç kuşkusuz yürürlüktedir. Şunu hatırlatmak isterim ki, 1942'ye kadar Hıristiyan milletlerden Ermeni ve Rumların tasfiyesinde bazen tek tek bazen birlikte hedeflendi ve buna, 1934'ten sonra Varlık Vergisi vurgunuyla Yahudiler de eklendi. 6-7 Eylül de böyle bir harekâttı, İstanbul'da Rum, Ermeni ve Yahudi varlığı birlikte hedeflendi.

İMHAHIN BİLANÇOSU

6-7 Eylül'de Hıristiyanlara sadece İstanbul'da saldırılmadı. İzmir ve Ankara'da da İstanbul kadar olmasa saldırı organize edildi. 6-7 Eylül'ü çeşitli yönlerden tartışmaya devam edeceğim, ama öncesinde İstanbul çapındaki saldırı ve yağmanın sonucu hakkında bilgi vereceğim:

1- Türk basınına göre 11 kişi ve Helsinki Watch'e göre 15 kişi öldürülmüştür (3).

- 2- Yaralılar hakkında tahmini rakamlar 300 ile 600 arasında değişmektedir (4).
- 3- Evlerde kadınlara tecavüz edilmiştir, bunlardan 60 tanesi tedavi görmüştür (5).
- 4- İstanbul'un 12 ilçesinde 4 bin 214 mağaza-dükkân, 1004 ev, 73 kilise, 26 mektep, bir havra, sekiz ayazma, iki manastır, bir mezarlık, 21 fabrika, iki sinema, 10 kuyumcu ve saire toplam 5 bin 622 mekân saldırıya uğramıştır (6).
- 5- Almanya Dışişleri Bakanlığı Arşivi'ne göre, tahrip edilen işyerlerinin dağılımı şöyledir: 2 bin 200'ü Rumların, 900'ü Ermenilerin, 400'ü Musevilerin ve 400'ü İslamlarıdır (7).
- 6- Amerikan Dışişleri Arşivi'ne göre, tahrip edilen 4 bin 400 işyerinin yüzde 59'u (2 bin 500) Rumların, yüzde 17'si Ermenilerin, yüzde 12'si Musevilerin ve yüzde 10'u İslamlarıdır. Saldırılan 885 evin yüzde 80'i Rumlara, yüzde 9'u Ermenilere, yüzde 3'ü Musevilere ve yüzde 5'i İslamlara aittir (8).
- 7- İstanbul'un 12 ilçesinde 5 bin 104 kişi tutuklandı. Bunların önemli bir kısmı sendikali işçidir (9).
- 8- Almanya Başkonsolosluğu verilerine göre, bildirilen hasar 150 milyon lira olup, bunun 28 milyonu Yunanistan vatandaşı Rumlara, 68 milyonu Türkiye vatandaşı Rumlara aittir. Bildirilmeyenler dâhil hasar toplamı 1 milyar liradır (10).
- 9- İlgili komiteye 4 bin 433 kişinin bildirdiği hasar toplamı 79,5 milyon liradır. 1957 yılı sonuna kadar 3 bin 247 gerçek ve tüzel kişiye yapılan ödeme toplamı 6,5 milyon liradır. Yassıada Yargılaması kararında belirtilen zarar toplamı 35 milyon liradır (11).
- 10- 6-7 Eylül'de can ve mal güvenliğinin imhasıyla, 'güvercin tedirginliği' yaşayan Rumların, Ermenilerin, Yahudilerin ve diğer Türk-Sünni İslam olmayanların kaçıışı hızlandı. 1955'de

yüzde 12'ye yaklaşan Hıristiyan ve Musevi nüfus payı 1960'da yüzde 10 ve 1965'te yüzde 7'ye geriledi (12). 1964'teki kovalama kaçıışı daha da artırdı.

Bunlar, 6-7 Eylül'de Türk-İslam olmayana resmen 'eşit TC vatandaşı' gözüyle bakılmadığının yani millî maksadın hâsıl olduğunun özet maddeleridir.

KIBRIS MESELESİ BAHANEDİR!

Kıbrıs meselesi gündemde olmasaydı da, 6-7 Eylül'e benzer icraat olabilirdi, derken, Kıbrıs meselesini önemsiz kılmıyorum. Sadece Türk milliyetçiliğinin karakterine ve icrasına dikkat çekiyorum. Türk millî devletinin ekonomi politiğini analizle böyle bir sonuca varıyorum. Anadolu ve Trakya esas olarak Hıristiyan'dan (ve Musevi'den) temizlenmişken, İstanbul o halde bırakılamazdı. Nitekim 1930'lardan itibaren İstanbul'un konumu hatırlatıldı. Üzerindeki sır perdesi kaldırılan evrakların bir kısmından biliyoruz ki, İstanbul'un 1930'lardaki demografik yapısı öyle kalamazdı. 1927 nüfus sayımına göre, Türkiye genelinde Hıristiyan ve Musevi nüfusun yüzde 2,8 olan (13) payı, İstanbul özelindeyse yüzde 31,1'di. Bunun için Hıristiyan ve Musevilerin son sığınak limanı İstanbul, 1930'lardan itibaren hedeftedir (14). Hatta tarih verildi, öncelikle İstanbul'un fethinin 500'üncü yılında yani 1953'te Rumlardan temizlenmesi (15) önerildi. Rumlarla sınırlı kalmadı, diğer Hıristiyan milletlerden ve Yahudilerden temizlenmesi planının icrasıyla bugüne gelindi. Bunlar, 6-7 Eylül öncesinde İstanbul'da 'temizliği' öneren iki rapordu.

Bu iki rapor, dönemin hâkim ve tek partisi CHP'nin İstanbul'a bakışının ifadesiydi. Hedef bilinen İstanbul Rumları da, haklı olarak eşit TC vatandaşı olmak derdindeydi.

Mübadeleyle Anadolu'dan temizlenmesine imza atılan ve varlığı resmen kabul edilen TC vatandaşı İstanbul Rumları, 1940'ın ikinci yarısında eşit TC vatandaşı olmak talebini hükümete yazdı. Rumların talebinin iletilmesinde, parti çalışması gereği olarak CHP İstanbul Bölgesi Müfettişi ve Kocaeli Mebusu Dr. F. Şerefettin Bürge, 1947 yılı başında ve

sonraki CHP İstanbul Bölgesi Müfettişi ve Konya Mebusu Prof. Dr. Sadi Irmak da 1948 yılı sonunda aracı oldu. Rum avukat Laskaris ile Sümbülkaya, TC vatandaşı Rumların sorunlarını madde madde kaleme aldı. Sadi Irmak, yazışmaları özetle beş madde halinde partisine iletti. Memur olmak, 1924'te tasfiye edilen Rum avukatların mesleğine geri dönmesi gibi taleplere değinilmeyen Sadi Irmak'ın yazısında, Rumların Vakıflar Kanunu icrasıyla kilise, okul, hastane ve yetimhaneye ilgili sorunları sıralandı. Beşinci madde emlak meselesiyle ilgiliydi ve Rumlar, emlak alım-satımında ve tapu işleminde, "Türk vatandaşları gibi muamele görmek" istiyordu.

Hükümete sorunlar aktarıldı ve çözümü talep edildi. Böylece TC vatandaşı Rumların, Türk-İslâm ile niye aynı statüde olmadığıyla ilgili 14.1.1947'de başlayan yazışma Maliye Bakanlığı'nın 25.3.1950 tarihli cevabi yazısıyla bitirildi. TC vatandaşı Rum'un, Türk-İslâm'la eşit olamayacağı bir kez daha bildirildi (16). Nitekim Maryam Urkapyan, TC vatandaşı bir Rum olarak İstanbul'da yaşadı ve 1942'de öldü. Fakat öldükten sonra 'firari' olduğuna karar verildi ve malına-mülküne el kondu (17). Zaten mal-mülk ve tapu meselesi esas konuydu. Bunun içindir ki, Milli Güvenlik Kurulu, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nü uyardı ve her isteyene geçmiş tapu bilgisinin verilmemesini emretti (18). Neyin bilinmesi istenmiyordu?

6-7 Eylül'e böylesi resmi ideolojik bakışla gelindi. Demokrat Parti (DP) hükümetinin 6-7 Eylül planlaması, CHP'nin Rumlar için 'eşit TC vatandaşı değilsiniz' bakışının bizzat 'kanlı' icrasıdır. Yaşayan bilir, 1920'lerden itibaren 'eşit vatandaş' olarak görülmemenin icrasıyla bugüne gelindi. Yunanistan'da da durum farklı değildir!

Yunanistan'a ve Türkiye'ye göre vatandaşının bir kısmı 'esir'di; Kıbrıs da bahanesiydi! Detayına girmeden şunu ifade edebilirim ki, Türkiye'deki Rum nüfus, Yunanistan'da Türk-İslâm nüfustan daha hızla tasfiye edildi. Bugün Batı Trakya Türk-İslâm ahalisinin Yunanistan Meclisi'nde üç mebusu vardır. Rumlarınsa TBMM'de hiç mebusu yoktur.

ORGANİZE İŞLER

Selanik'teki bomba haberi sonrasında İstanbul sokaklarında binlerin yürümesi tesadüf müydü? Asla! Çünkü planın bir maddesi de sokakta yürümektir. Gösteriyle, sağı-solu yakıp yıkmaya başlama arasında üç-dört saat vardı. Hükümet ve valilik bu sürede gerekli tedbiri alabilirdi. Aldı mı? Almadı, neden? 6 Eylül 1955'te Selanik'te Atatürk'ün evine bomba atıldığı haberi, saat 13'de radyodan halka duyuruldu. O saat itibarıyla Başvekil Adnan Menderes bununla ilgili bir açıklama dahi yapmadı. Saat 16'da İstanbul Ekspres ikinci baskıyla haberi manşetten yayımladı. 17.30'da Taksim'de öğrenci yürüyüşü ve üç-dört saat sonra da Taksim'le Beyoğlu'nda yakıp-yıkma başladı (19). 38 yıl sonra Sivas'ta Madımak Oteli yangını da, 6-7 Eylül'deki gibi gösteriden yedi saat sonra başlamıştı. 2 Temmuz 1993'te saat 12'de sokakta gösteriyle Cuma namazına çağrı yapılmış, namaz sonrasında saat 13.40'dan itibaren valiliğe yürünmüş, 14.20'de Madımak Oteli önünde toplanılmış ve 19.30'da yangın oteli sarmıştı (20).

6-7 Eylül 1955'te ve 2 Temmuz 1993'te gösterinin başlamasıyla yakıp-yıkma vakti arasında İstanbul'da 3-4 saat ve Sivas'ta yedi saat olması neyin şifresiydi?

Peki tarih niye 6 Eylül'dü? 28 Ağustos'ta Kıbrıs'ta katliam olacağı söylentisi konuşulmaktaymış. İfade edenlerden biri Başbakan Adnan Menderes'tir, 24 Ağustos'ta açıkladı. Menderes, "28 Ağustos'un Kıbrıs'taki arkadaşlarımız için bir katliam günü olacağını terörist bir eda ile mütemadiyen ilan edip durmaktadırlar" dedi. Aynı gün Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Londra'dan Başvekile ulaştırılan telgrafının son cümlesiyse şuydu: "Taraflı devletlerinden bu husustaki ilgililere verilecek emirlerin pek faydeli olacağını saygılarımla arz ederim." Bu, demek ki harekete geçmenin şifresiydi. 28 Ağustos'ta böylesi bir yoğunluğun olması tesadüf değildi. Çünkü Londra Konferansı, Kıbrıs'la ilgili İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında 29 Ağustos'ta başladı (21). 6 Eylül ise, İngiltere'nin Kıbrıs'ın kendisini yönetmesi teklifini Türkiye'nin reddettiği, Yunanistan'ın ise yeterli bulmadığı ve konferansın çıkmaza girdiği gündür (22). Hiç kuşku yok ki, konferansın tıkanmasına yönelik

bir tahmin de yapılmış olmalıdır.

Selanik'te bombanın patlatılması ve haberleştirilmesi, Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin harekete geçirilmesi ve binlerce insanın sokağa sürülmesi, hükümetin ve dolayısıyla devletin de parmak iziydi. Bu, sadece Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı ve saire gibi aktörlerin ifadesiyle kalınmadı resmen beyan edildi.

Birinci elden parmak izi, "6-7 Eylül, muhteşem bir örgütlenmeydi" diye NATO'nun Türk kontrgerillası operasyonu olduğunun ifşa edilmesiydi. Bizzat 'taze emekli dört yıldızlı general' açıkladı (23) ve bir süre sonra bunun Özel Harpçi Sabri Yirmibeşoğlu olduğu anlaşıldı. Fatih Güllapoğlu da anlatmıştı (24) ve kitapta yazdığı gibi Sabri Yirmibeşoğlu ile görüşürken Önsöz'ü yazan Emin Çölaşan da yanındaymış. Sonradan anlatımı yarım ağızla reddeder gibi (25) olsa da Sabri Yirmibeşoğlu iki ciltlik anılarında (26) yine baklayı ağızından çıkardı. Sabri Yirmibeşoğlu, daha sonra iş prensibini anlatırken, "Özel Harp'te bir kural vardır; halkın mukavemetini artırmak için düşman yapmış gibi bazı değerlere sabotaj yapılır. Bir cami yakılır. Kıbrıs'ta cami yaktık biz" dedi (27). Devamında Sabri Yirmibeşoğlu, o kadar "başarılı bulunur" ki, 1971'de Özel Harp Dairesi Kurmay Başkanı ve 1988-1990'da MGK Genel Sekreteri'dir.

6-7 Eylül'ün bahanesi Kıbrıs, ama Kıbrıs'ta Sabri Yirmibeşoğlu'nun açıkladığı gibi nice provokasyonlar yapıldı. 1958'de Türk Enformasyon Bürosu bombalandı, itirafçısı Rauf Denктаş'tır. 1962'de Bayraktar Camisi'nin bombalanmasının Türk provokasyonu olduğunu ortaya çıkaran Ayhan Hikmet ve Muzaffer Gürkan da 23 Nisan gecesi öldürüldü (28). Bunların yaşandığı Kıbrıs, Türk kontrgerillasının ve yavrusu Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) ile nice işler çevirdiği adadır. Ankara'da Kıbrıs için oluşturulan TMT lideri Yarbay Rıza Vuruşkan, Ali Conan adıyla hazırlanan pasaportla Kıbrıs'a gitti. Vuruşkan ve yardımcısı yüzbaşı Mehmet Özden, Türkiye İş Bankası Lefkoşa şubesinin hesaplarını teftiş maskesi ile müfettiş olarak gönderildi. Rauf Denктаş da Ankara'da kampta silahlı eğitim görenlerdendir (29). Kıbrıs'la ilişki bu düzeydedir!

6-7 Eylül'ün bir faktörü de basındır. Başbakan Adnan Menderes, Londra'da Kıbrıs müzakeresini sürdüren Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun "Türk kamuoyunu zapt edemiyoruz, diyebilmeliyim şikâyetleri vardır" dediğini aktardığı ve görevlendirdiği Hikmet Bil, Hürriyet gazetesi çalışanı ve Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanıdır. Hikmet Bil'e göre, evdeki hesap çarşıya uymamış[mış] ve İstanbul sokaklarında olaylar çığ gibi büyümüş[müş]. Tertibin detaylarını, Adnan Menderes ile görüşmesini 1976'da basılan 'Kıbrıs Olayı ve İçyüzü' kitabında, bir bir yazan Hikmet Bil, 5 Eylül'de Başbakan Adnan Menderes ile beraber Florya'ya gittiğini ve yol boyu konuştuklarını aktardı. Yassıada yargılamasında da tanık olarak dinlenen Hikmet Bil, "Ne var ki, tertiplerini kontrol edemediler" diyecektir (30).

Hikmet Bil, 6-7 Eylül yağmasının en tepesindeki kişileri Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik olarak sıraladı. Bayar, bilinir ki hayli deneyimlidir; 40 yıl önce İttihatçı olarak 1913-1914'te 'Gavur İzmir'in Türkleştirilmesi' harekâtını sahada planlayanlardandır ve 17 yıl önce de 1938'de Dersim kırımında Başbakandır...

6-7 Eylül saldırısının temel hedefi, TC vatandaşı Hıristiyan ve Musevilerin, demografik ve ekonomik yapıdan tasfiyesiydi. 'Can ve mal güvenliği'nin imhasıyla hedeflenen gerçekleştirildi. İstanbul'un binlerce yıllık emeği-kültürü berhava edilerek, Türk-Sünni İslam İstanbul var edildi!

FUAD KÖPRÜLÜ: TERTİPTİ

12 Eylül'de İstanbul, İzmir ve Ankara vilâyetlerinde örfi idare ilanına dair Başvekâlet tezkeresinin müzakeresinde gündem 6-7 Eylül'de olanlardı. Yassıada'da 6-7 Eylül bir dosya olarak ele alınmazdan önce Meclis'te ifade edilenler önemliydi. Başbakan Adnan Menderes ve yardımcısı Devlet Bakanı Fuad Köprülü ile İstanbul Mebusu Hamdullah Suphi Tanrıöver, asıl hedefin Rumlar olduğunda hemfikirdi. Rumlar tesadüf seçilmemişti, bu, bir ön hazırlığı

gerektiren belirlemeydi (31). Nitekim İstanbul Mebusu Aleksondros Hacopulos'un kürsüde söyledikleri hazırlık hakkında bilgilendiriciydi. "Emniyet teşkilâtı maalesef gafil avlanmış, maalesef uyumuş ve belki de; dilim söylemeye varmıyor; bâzı hâdiselere göz yummuştur" diyen Aleksondros Hacopulos, Büyükada'da 200-300 kişinin gelip polisle konuştuğundan sonra yakıp yıktığını ve yine polislerin önünden çekip gittiğini anlattı. Evin önünde jandarma varken yağmacıların eve girdiğini ifade eden Aleksondros Hacopulos, "Bu hâdisede diyebilirim ki evim değil, tahripçiler muhafaza edilmiştir. Babam ve annem 80 yaşındadır. Yataktan aşağı atılmış ve gece yarısı, yatakları dâhil, her şey tahrip edilmiştir. Başbakanlık Müsteşarı Salih Korur, evimin halini gözleriyle görmüştür" diye konuştu (32).

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in DP'si, Meclis'in ve siyasal hayatın hâkim partisidir. Öylesine keyfi bir yönetim vardır ki, Başbakan Adnan Menderes ile yardımcısı Devlet Bakanı Fuad Köprülü, 6-7 Eylül özelinde çelişkili konuşmaktan çekinmediler. Ancak CHP lideri İsmet İnönü'nün dikkat çekmesi üzerine yeniden bir şeyler söylemeyi gerek gördüler.

Hükümet adına ilk söz alan Devlet Bakanı ve Başvekil Yardımcısı Fuad Köprülü'nün konuşmasını dört madde halinde özetlemek mümkündür. Bir, 6-7 Eylül'de olanlar büyük felâkettir. İki, hükümet hadiseden haberdardı ve tedbirini aldı, ama gösteri birden büyüdü. Üç, Atina'da Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek isteyenle, "bizde de" Selanik'te bombayı patlatan, telgrafını çeken ve asabiyeti tahrik eden aynı teşkilattır, aynı merkezin sistemli harekâtıdır. Dört, hadisenin İstanbul, Ankara ve İzmir'de aynı anda olması "bunun tam bir tertip" olduğunu göstermektedir (33). Komünistleri suçlamayı da unutmayan Köprülü, 6-7 Eylül'e tertip demekle, hükümetin rolünü itiraf etmiştir. Beş yıl sonra Köprülü, 1960 darbesinin hemen ardından yaptığı ilk açıklamada da tertip fikrini derinleştirdi. Köprülü, "Evet, kanaatim odur ki, bombalama hadisesi de tertiptir. Ve bizzat tertipçisi Menderes'tir. Kendisine de bu aklı Kıbrıs fatihlerinden (!) Zorlu vermiştir. Benim kanaatim o merkezdedir ki, bu hadiselerin hazırlanışında, Bayar'ın malumatı yoktu" dedi (34).

Köprülü'den sonra kürsüye Başbakan geldi. Hadisenin üzerinde fazla durmayı gereksiz bulan Başvekil Adnan Menderes'in de konuşmasında dikkat çektiği dört nokta vardı. Bir, talebe grubunun hareketiyle "İstanbul'un her tarafında hazırlanmış olan ruhlar" harekete geçti. İki, gençliğin harekete geçmesinden hükümet haberdardı. Üç, hareket birden yayıldı ve zabıtayı hareketsiz bıraktı. Dört, "düşman hareketi" olsaydı zabıta silah kullanır önlerdi (35). "Hazırlanmış ruhlar"dan bahisle Menderes, hareketin yaygınlığında rolünü üstü kapalı itiraf etmiş oldu. Peki, hazırlayan ve İstanbul'da grupları dağıtan kimdi? Menderes, Köprülü'nün tertipti söylemini dikkate almadı.

Muhalefet partisi CMP Meclis grubu adına konuşan Ahmet Bilgin (Kırşehir) de, 6-7 Eylül'ü bir "tertup mahsulü" olarak değerlendirdi. Ahmet Bilgin, "Tahripçiler küçük gruplar halinde hedeflerini evvelden tayin ettikleri ve aletlerini de evvelden hazırladıkları his ve kanaatini verecek bir tarzda tahrip hareketlerinde bulunmuşlardır" ifadesiyle (36) de, Başvekilin 'hazırlanmış ruhlar' beyanına açıklık getirmiş oluyordu.

TBMM'de ilk kürsüye çıkan CHP lideri İsmet İnönü idi ve Fuad Köprülü ile Adnan Menderes'in konuşması üzerine tekrar söz aldı. İnönü, ilk beyanatında 6-7 Eylül'de olanları her manasıyla bir millî felaket olarak nitelendirdi ve hakikatin ortaya çıkarılmasının önemine değindi. Göstericilerin halini analiz eden İnönü, "6-7 Eylül hâdiselerinin çok hazin tarafı, tecavüz edenlerin coşkun hissiyat ile kendini kaybetmişler halinde değil, âdeta hiçbir mâni karşısında bulunmayan rahatlık ve kolaylık içinde işlerini gören insanlar olarak görünmeleridir" diye konuştu. Kitle ruh halini bilecek deneyim sahibi İnönü, teşhisini koydu: Göstericiler hissiyatıyla değil, önlerinde engel bulunmamasının rahatlığıyla işlerini görmekteydi. Tekrar söz aldığıında, Fuad Köprülü ile Başvekil'in "hükümetin haberi vardı" söylemini hatırlatan İnönü, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Sayın Köprülü beyanatında, hâdiseden haberimiz vardı, ne vakit yapılacağını bilmiyorduk, dedi. Bu kaydolunacak bir keyfiyettir. Biz hiç, haberleri olmadığını zannediyorduk. Bu bir. İkincisi, tahkikat başlamıştır [...] Sayın Başvekilin beyanatından da hâdisenin bidayetinden malûmattar oldukları anlaşılıyor. Halbuki biz bütün bu tertiplerden hükümetin haberi, başında var mıdır, yok

modur? Buralarını meçhuliyet içinde ve karanlık içinde görüyorduk.” İnönü, Meclis’in açık tutulmasını ve sürekli bilgi verilmesini önerdi (37).

İnönü, Köprülü ve Menderes’in ‘haberdardık’ ifadesi üzerinde durdu, ama Köprülü’nün tertipte değerlendirmesini dikkate almadı. Başvekil, CHP lideri İsmet İnönü ile CMP grubu adına konuşan Ahmet Bilgin’in, hükümetin hadiseden haberi olduğu eleştirisine cevaben “Hükümetin haberi olduğu öğrenildikten ve hâdiseler böylesine tezahür ettikten sonra” dedi (38).

Aslında 12 Eylül 1955’teki müzakere önemliydi. Çünkü iktidarıyla ve muhalefetiyle Meclis’te, farklı söylemle aynı şey beyan edilmişti. Başvekilin ve yardımcısının “haberdardık” dediği 6-7 Eylül hakkında, Köprülü’nün tertip olduğu, İnönü’nün göstericilere mani olunmadığı ve CMP’den Ahmet Bilgin’in de hedeflerin önceden belirlendiği değerlendirilmesine göre, hükümetin rolü hakkında fikir birliği vardı. Daha başka mebusların beyanı sonrasında sıkıyönetimin 7 Eylül 1955’ten itibaren altı ay müddetle devamı kabul edildi.

MENDERES: ORDU, MİLLETE DEĞİL, DÜŞMANA SİLAH ÇEKER

13 Ocak 1956’da Kars Mebusu Mehmet Hazer’in 6-7 Eylül hadiseleri dolayısıyla Başvekil ve eski Dahiliye Vekili hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takririnin müzakeresinde Başvekil Adnan Menderes, iddiaların Türk devletine ve milletine ağır mesuliyet yüklediğini belirterek, takririn reddi yönünde konuştu. CMP lideri Osman Bölükbaşı, polisi ne İstanbul Emniyet Müdürü’nün ne de valinin hareketsiz bırakamayacağını, bunu ancak hükümetin yapabileceğini ve haberdar olan hükümetin hadiseyi önlememesi halinde ya kastının ya da ihmalinin olabileceğini söyledi. CHP Meclis Grubu Adına Nüvit Yetkin de, hazırlığın delili olarak, yürüyüşün İstanbul ile İzmir’de aynı zamanda başlamasını ve İstanbul’un birçok

semtinde ayrı ekiplerin aynı anda hareket etmesini gösterdi. Nüvit Yetkin hazırlıkla ilgili anlatımı hayli detaylıydı:

1- Hadiselerden haftalarca önce evvel bazı muhtarlardan hedef vatandaşın ikametgâh ve ticaretgâh adresleri istenmiştir.

2- Hadiseden birkaç gün evvel “bazı yerlerde bekçiler bazı vatandaşlara ikametgâh ve ticaretgâhlarının kapı numaraları iyice okunmadığından bunları okunur hale sokmasını” ihtar etmiştir. Hâdise sırasında Büyükkada’da bir otelin müdürü kaymakamı telefonla arayıp, yardım istediği zaman aldığı cevap, “Nasıl olur, senin otelin listeye dâhil değildi, ben şimdi önlerim” olmuştur.

3- 7 Eylül’de çıkan bazı İstanbul gazetelerinden anlaşılıyor ki, aynı saatte bir ekip Galata, Tünel ve Bankalar Caddesi’nde çalışırken bir ekip Tarlabası’nda, bir ekip Kadıköy’de, bir ekip Yenikapı’da, bir ekip Boğazın Rumeli yakasında, bir ekip Bakırköy ve Yeşilköy’de idi. Bunların taşınması için araç nasıl kolayca bulunuyordu?

Nüvit Yetkin’in adrese yönelik hazırlık yapıldığı iddiasına cevaben, Başvekil Adnan Menderes, “Türk ordusu, eline verilen silâhları kullanmakta ne kadar kahraman, ne kadar emsalsiz bir kuvvet olduğunu daima ispat etmiştir. Türk ordusu, karşıdan gelen düşmanla mücadele eder. Fakat misli görülmemiş millî bir heyecanın ortaya çıkarmış olduğu misilsiz bir hengâme, bir mahşerî kaynaşma içinde acaba Türk ordusu karşısında cephe olarak, düşman cephesi olarak hangi istikamete silâhını tevcih etmiş olurdu arkadaşlar” dedi. Menderes, 52 yerde yangın çıktı diyor, yüz binlerin hareketli olduğu yerde bunlara hangi zabıta ile nasıl müdahale edilebileceğini sordu. Menderes, “Ben de diyorum ki, mademki yüz binler harekete geçmiştir, mademki, her yerde aynı zamanda bu hareket başlamıştır, mademki, Ankara’da, İzmir’de, İstanbul’da bu hareket aynı zamanda olmuştur, o takdirde bu bir tertip eseri olamaz” dedi. Müzakere sonrasında takrir reddedildi (39).

Nüvit Yetkin, 6-7 Eylül öncesi yapılan hazırlık hakkında detaylı bilgi vermesi önemliydi. Bir o kadar önemli olan da Başbakan'ın İstanbul'da 52 yerde yangının çıktığı itirafıdır. Meclis zaptında hiçbir kimse "52 yerde yangın çıktığı" bilgisini vermezken, Başbakan kaç yerde yangın çıktığını hangi bilgiye göre ve neden açıkladı. Başbakan ayrıca, Türk ordusunun düşmana silah çekeceğini, millî hisle yürüyenleri seyredeceğini de ifade etti. 2 Temmuz 1993'de Sivas'ta da böyle olmadı mı? "Şeriat isteriz" diyen güruh öğleden güneş batana kadar bağırdı, çağırdı, Madımak Otelini yaktı, ordu kent merkezine gelemedi, geldiğinde de seyretti.

Böylesi itirafların sonrasında Meclis'in Başvekil Adnan Menderes ve Dahiliye Vekili Namık Gedik hakkında tahkikat yapması engellendi. 1956'de böyle de, 2016'da durum farklı mıydı? 1956'da komisyon dahi kurulamadı. "Türk demokrasisi" ilerlediği için 2016'da AKP'nin hâkim olduğu komisyon kuruldu, ama rapor yazamadı. 15 Temmuz 2016'da Fethullahçı Hareketin darbe girişimiyle ilgili TBMM'nin kurduğu komisyon raporunu yazmadı. Meclis'in araştırmasını kim, neden istemedi?

YASSIADA'DA BOMBACILARA BERAAT

12 Eylül 1955'te Meclis'te sıkıyönetim kararıyla ilgili müzakereden anlıyoruz ki, gösteriden ve katılımcılardan hükümet haberdardı, ama polis-jandarma göstericilere engel olmayacaktı. 13 Ocak 1956'daki müzakerede Meclis'in araştırma yapması önerisine 'hayır' dendi ve Başbakan da, Türk ordusunun millete değil, düşmana silah çekeceği beyanıyla gerekli izahatı yapmıştı. Yıllar böyle geçti 1960'a gelindi. Meclis'in ve siyasi hayatın hâkim partisi DP icraatı, 1960 darbesi sonrasında dava konusudur.

Yassıada Yargılaması, mahkemenin kurulması ve kararları hep tartışıldı. Hukuki açıdan savunulması mümkün olmayan Yassıada özel mahkemesinde DP'nin hükümet icrasıyla ilgili açılan 15 davadan biri de, '6-7 Eylül Olayları Davası' idi ve 11 sanığı vardı. Sanıklardan

Adnan Menderes ile Fatih Rüştü Zorlu'nun her birine altı yıl hapis ve 375 lira ağır para cezası ve Kemal Hadımlı'ya da dört ay 15 gün hapis ve 75 lira ağır para cezası verildi. Fuad Köprülü, Mehmet Ali Balin, Mehmet Ali Tekinalp, Hasan Uçar ile Oktay Engin'in beraatine ve Celâl Bayar, Fahrettin Kerim Gökay ile Alâettin Eriş'in de dosyada sanık olamayınca karar verildi.

Bombanın Türkiye'den Selanik'e götürüldüğü iddiası tespit olunamadığı için Engin Oktay ve Hasan Uçar'ın suç işlemeye azmettirme tahminden ibaret kaldığı ifade edilen gerekçeli karara göre, 6-7 Eylül şahitlerinden tertip diyen de demeyen de oldu. Savunmaların tahlili sonrasında Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Fatih Rüştü Zorlu hakkında yapılan değerlendirmede, "Sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun maksat ve hedefleri, yaklaşmakta olan Londra Konferansı'nda Kıbrıs davası için aktif bir hareketle müessir olmaktır. [...] Sanık Bayar, Menderes ve Zorlu'nun düşünce ve maksatlarının müteamil bir nümayiş hareketine de inhisar etmediği, müessir bir hareketin matlup olduğu kararın diğer kısımlarında açıklanmıştır. Rum vatandaşlara karşı müessir nümayişte ızzar [zarar] kasdının mevcudiyeti aşikârdır. Tahribatın büyük ve geniş olması ve işin talan ve yangına kadar götürülmesi ızzar maksadını kaldıracak bir faktör sayılamaz. [...] Sanık Kemal Hadımlı tertipten haberdardır. [...] bu itibarla sanıkların ızzar maksadına müstenit fiil ve hareketleri mevcut ve toplanan delillerle sübuta ermiş, bu hususta vicdani kanaat tahassül eylemiş [...]" denildi (40).

6-7 Eylül'ün bilançosunda en çok Rumlara kasten zarar verildiği tespiti, Yassıada'da kararında yer aldı ve Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Kemal Hadımlı cezalandırıldı. Kararda göstericilerin yağması fiili dikkate alındı, göstericileri hareketlendiren Selanik'te patlayan bomba fiili yok sayıldı ve ismi geçenler de beraat ettirildi.

Oysa Yüksek Soruşturma Kurulu'nun 18.10.1960 tarihli kararına göre, konsolos Mehmet Ali Balin ve muavini Mehmet Ali Tekin Alp tarafından bomba Yunanistan'a götürüldü. Tespit edilen saatte patlatılmak üzere Oktay Engin vasıtasıyla kavas Hasan Uçar'a verilen bomba, 5-6 Eylül gecesi patlatıldı. Bu suretle bombayı Yunanistan'a götüren ve patlatanlar, Celâl Bayar, Adnan Menderes ve Fatih Rüştü Zorlu fiiline iştirak etmişlerdir (41).

Yassıda kararında, Yüksek Soruşturma Kurulu'nun bu iddiasının dayandığı delillerin neler olduğu gereğince dikkate alınmadı ve 6-7 Eylül'ün işaret fişeği bomba fiilinin failleri beraat ettirildi. Karar, Batı Trakya'da dahi "yok hükmündedir." Çünkü bombayı kimin attığının sorulmasında tereddütsüz cevap verilecektir. Batı Trakya ahalisinin bildiğini, Yassıda mahkeme heyeti bilemedi mi, bilmesi istenmedi mi? Peki, bomba vakası, asılsız bir iddia mıydı? Selanik'te bombayı kim patlattırdı? Bu gibi sorular, diplomasinin de konusuydu. Bombanın patlatılmasından üç ay sonra kaleme alınan Amerikan İstanbul Konsolosluğunun 22.12.1955 tarihli raporuna (42) göre, İstanbul'daki saldırıları haklı göstermek amacıyla, Selanik'teki bomba patlatıldı. Saldırı fiiliyle bomba arasında doğrudan ilişki kuruldu.

Bomba ve bunun haberini yayımlayan İstanbul Ekspres gazetesinin sahibi Mithat Perin'in istihbaratçı kimliği bomba fiili hakkında düşünmeye değer. 1962 yılında Kayseri Cezaevi'nde yatan Mithat Perin, MAH [MİT] Başkanı Fuat Doğu'ya mektup gönderdi. Mektupta Perin, geçmiş yıllarda servisin verdiği hizmetleri yaptığını itiraf etti ve devamında, hapisten çıktığında kendisine mali yardım, resmi ilan ve kredi kolaylığı sağlanması halinde komünizme ve Kürtçülüğe karşı gazeteciliğe devam edeceğini ifade etti (43).

Mithat Perin'in istihbaratçı kimliği, bomba fiili hakkında varsa tereddüdü ortadan kaldıran önemli bir faktördür. Perin'in bomba haberini yayımlaması bir 'görev' miydi? Bu gibi sorular, aslında Yassıda Yargılamasında kimin, ne yaptığı sorusuna da cevaptır!

ASIRLIK İCRAAT

Milleten Türk ve dinen Sünni İslam olmayanın demografik ve ekonomik yapıdan tasfiyesi yani temizlenmesi, Türk devletinin ekonomi politığının yapısal düsturudur. Asırlık icraat ortadadır. Bu anlamda 1910'lardan bugüne, diğer bir deyişle İttihat ve Terakki'den CHP, DP ve AKP icrasına bütünlük ve süreklilik vardır.

Makalenin kapsamını Başbakan Adnan Menderes ile Başbakan Yardımcısı Fuad Köprülü arasında farklı söylem gibi diğer bazı hususları dikkate alarak genişletmek mümkündür. Şu kadarını belirteyim ki, Köprülü açısından çelişkili bir durum yoktur. Çünkü gerek TBMM’de 12 Eylül 1955’te gerekse 5 Haziran 1960’da Köprülü, “6-7 Eylül bir tertiptir” dedi. Köprülü’nün partisinin hükümetinin icraatıyla ilgili böylesi itirafta bulunması önemlidir.

Selanik’te bombayı patlatan ve İstanbul, Ankara ile İzmir’de gösteriyi organize eden güç, Yassıada’da varlığını hissettirmiş olmalı ki, Yassıada’da, 6-7 Eylül gösterileri, açılan gazoz gibi köpürme hakkı olan Türk milliyetçilerin hemen gaza gelmesi olarak değerlendirildi. Bomba fiili gibi, göstericileri kimlerin gaza getirdiği, kimlerin İstanbul’un 52 yerine göstericileri dağıttığı ve yaktığı gibi sorular da es geçildi.

Londra’da Kıbrıs görüşmelerinin tıkanıdığı anda bombanın patlatılması ve haberleştirilmesi, organize edilen binlerin sokağa dökülmesi, tespit edilen yerlerin yağmalanması, resmi temasla kurdurulan Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve başkanı Hikmet Bil’i Başbakan’ın görevlendirmesi, Fuad Köprülü’nün ‘tertip’ ve Sabri Yirmibeşoğlu’nun kontrgerilla itirafı, Mithat Perin’in istihbaratçı kimliği devletin birer parmak izidir!

Sonuç olarak 6-7 Eylül yağması ve imhası, İstanbul’un demografik ve ekonomik yapıdan Türk-Sünni İslam olmayanın tasfiyesinin ivmesini arttırdı. 1955 yılı itibariyle İstanbul nüfusunda yüzde 12 olan Hıristiyan ve Musevi’nin nüfus payı, bugün itibariyle yüzde 1 bile değildir! Bu, yapılan ‘temizliğin’ doğrudan sonucudur!

(1) İstatistik Genel Müdürlüğü, Genel Nüfus Sayımı 1955, İstanbul-1961, s. 117, 119.

(2) İstatistik Umum Müdürlüğü, Umumî Nüfus Tahriri, 1927, Fasikül: I, Ankara-1929, s. ix, liv.

(3) Aktaran Dilek Güven, 6-7 Eylül Olayları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul-2005, s. 40.

(4) Gazetelerden aktaran Dilek Güven, age, s. 39.

(5) Aktaran Dilek Güven, age, s. 39.

(6) 6-7 Eylül Olayları, Fahri Çoker Arşivi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul-2005, s. 260.

(7) Aktaran Dilek Güven, age, s. 34.

(8) Aktaran Dilek Güven, age, s. 35.

(9) 6-7 Eylül Olayları, Fahri Çoker Arşivi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul-2005, s. 260.

(10) Aktaran Dilek Güven, age, s. 36-37.

(11) Aktaran Dilek Güven, age, s. 44; 6-7 Eylül Olayları Davası, Esas No: 1960/3, Yüksek Adalet Divanı Kararları-Yassıada, 1960-1961, II Bölüm, s. 9.

(12) Devlet İstatistik Enstitüsü, Genel Nüfus Sayımı, 1960, Yayın No: 452, s. 171; Devlet İstatistik Enstitüsü, Genel Nüfus Sayımı, 1965, Ankara-1969, s. 230.

(13) İstatistik Umum Müdürlüğü, Umumî Nüfus Tahriri, 1927, Fasikül: I, Ankara-1929, s. xvii, lx.

(14) BCA-F: 490.01/K: 608, D: 110, S: 11.

(15) CHP Umumi İdare Heyeti Azası ve Kars Mebusu Cevat Dursunoğlu'nun 27.3.1944 tarihli raporu, BCA-F: 490.1/K: 61, D: 233, S: 6, s. 19.

(16) BCA-F: 030.18.1.2/K: 60, D: 91, S: 19; BCA-F: 490.1/K: 608, D: 108, S: 8; BCA-F:

490.1/K: 608, D: 108, S: 10; BCA-F: 490.1/K: 608, D: 110, S: 7.

(17) Dava, Danıştay'dan Anayasa Mahkemesine kadar gitti, ama sonuç değişmedi: Anayasa Mahkemesi, 22 Nisan 1963 tarih, Esas no: 1963/41, Karar no: 1963/94, aktaran Resmi Gazete, 31.7.1963, sayı: 11468, s. 1-5

(18) MGK Seferberlik ve Savaş Hazırlıkları Planlama Daire Başkanı Tuğgeneral Tayyar Elmas, 26 Ağustos 2005 tarihli yazısı, Hürriyet, 19 Eylül 2006, s. 1, 24.

(19) Mehmet Arif Demirer, Yassıada 6/7 Eylül Davası, Bağlam Yayınları, İstanbul-1995, s. 76-78.

(20) Cumhuriyet, 2.7.1994, s. 6.

(21) Mehmet Arif Demirer, age, s. 331-332, 395-400.

(22) Baskın Oran (editör), Türk Dış Politikası (1919-1980), cilt: 1, 4. Baskı, İletişim Yayınları. İstanbul-2002, s. 600-602.

(23) Fatih Güllapoğlu, Tanksız Topsuz Harekat, Tekin Yayınevi, İstanbul-1991, s. 102-105.

(24) Fatih Güllapoğlu ile 6 Aralık 2005'te Dünya gazetesine geldiğinde görüşüm. N.O.

(25) Mehmet Arif Demirer, age, s. 377.

(26) Sabri Yirmibeşoğlu, Askeri ve Siyasi Anılarım, cilt: 1, Kastaş Yayınevi, İstanbul-1999, s. 153-154.

(27) 23 Eylül 2010,

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/554417-kibrista-cami-bile-yaktik>

- (28) Niyazi Kızılyürek, Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs, İletişim Yayınları, İstanbul-2002, s. 251, 271.)
- (29) İsmail Tansu (Emekli Albay), 'Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu', Minpa Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti, Ankara, s. 61-63, 69-70, 80, 103-111.
- (30) Hikmet Bil, Kıbrıs Olayı ve İçyüzü, Belde Yayınları, İstanbul-1976, s. 100-105, 127-128
- (31) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 681, 685, 690.
- (32) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 676.
- (33) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 684-685.
- (34) Yeni Sabah, 5.6.1960, aktaran Mehmet Arif Demirer, age, s. 97-100.
- (35) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 689-690.
- (36) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 668.
- (37) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 669, 692-693.
- (38) TBMM ZC, devre: X, cilt: 7, 12.9.1955, s. 693.
- (39) TBMM ZC, devre: X, cilt: 9, 13.1.1956, s. 64, 72, 75, 84-85, 96.
- (40) 6-7 Eylül Olayları Davası, Esas No: 1960/3, Yüksek Adalet Divanı Kararları-Yassıada,

1960-1961, II Bölüm, s. 1-53. 6-7 Eylül Davası sanıkları: 1- Sabık ve sakıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, 2- Sabık ve sakıt Başbakan Adnan Menderes, 3- Sabık ve sakıt Dışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, 4- Eski Devlet Bakanı Fuat Köprülü, 5-İstanbul Eski Valisi Fahrettin Kerim Gökay, 6- İstanbul Eski Emniyet Müdürü Alâettin Eriş, 7- İzmir Eski Valisi Kemal Hadımlı, 8- Selanik Eski Başkonsolosu Mehmet Ali Balin, 9- Selanik Eski Boşkonsolos Muavini Mehmet Ali Tekin Alp, 10- O tarihte Yunan tebalı ve öğrenci Oktay Engin, 11- Selanik Konsoloshanesi Kavası Hasan Uçar.

(41) Mehmet Arif Demirer, age, s. 114-115.

(42) Dilek Güven, age, s. 71.

(43) Soner Yalçın-Doğan Yurdakul, Bay Pipo, 2. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul-2000, s. 49. Ecevit Kılıç'ın notu: Mithat Perin'in MAH Başkanı Fuat Doğu'ya gönderdiği mektup, ilk önce Devrim dergisinin 19 Ocak 1971 tarihli sayısında yayımlandı. Ardından Uğur Mumcu, 3 Mart 1975'te Yeni Ortam gazetesinde köşesine taşıdı. (Ecevit Kılıç, Özel Harp Dairesi, 2. Baskı, Güncel Yayıncılık, İstanbul-2007, s. 85.)

Kaynak: gazeteduvar.com.tr